

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “มาน — ความสำคัญตน, มานะ”

คำว่า **มาน** อ่านแบบภาษาบาลีว่า **มา - นะ** แปลว่า **ความสำคัญตน** ความถือตน มีการเปรียบเทียบกับผู้อื่นว่า ดีกว่าเขา เสมอกันกับเขา หรือ เลวกว่าเขา เป็นอกุศลธรรมประการหนึ่งที่มีจริง ๆ ใครก็ตามที่ยังไม่ถึงความเป็นพระอรหันต์ มานะ ก็ยังมีอยู่ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความ เป็นจริงของธรรมซึ่งมีจริง ๆ แต่เป็นอกุศลธรรม ที่เมื่อได้เหตุปัจจัยก็เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น

ข้อความจาก พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ แสดงตัวอย่างของความเกิดขึ้นเป็นไปของมานะ มีว่า “บุคคลให้มานะ (ความสำคัญตน) เกิดขึ้น เพราะ-

๑. ได้รูปที่ชอบใจ
 ๒. ได้ยินเสียงที่ชอบใจ
 ๓. ได้กลิ่นที่ชอบใจ
 ๔. ได้รสที่ชอบใจ
 ๕. ได้โผฏฐัพพะ (สิ่งที่กระทบสัมผัสกาย) ที่ชอบใจ
- รวมเป็นมานะ ๕ ประการ”.

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงเท่านั้น ที่จะเป็นเครื่องฝึกที่ดี จากที่มากไปด้วยอกุศล ธรรมประการต่างๆ มากมาย ก็จะค่อยๆ ดีขึ้นเมื่อได้รับการฝึกด้วยพระธรรม ซึ่งก็คือ ด้วยความเข้าใจ ที่ค่อย ๆ เจริญขึ้นจากการฟังได้พระธรรม ได้สะสมความเข้าใจถูก เห็นถูกไปตามลำดับ ถึงแม้ว่า อกุศลธรรมที่ได้สะสมมามีมาก แต่ก็ไม่มีกำลังเท่ากับธรรมฝ่ายดีคือ กุศลธรรม เพราะกุศลธรรมเท่านั้น ที่จะเป็นธรรมที่ละคลายขัดเกลากุศล จนกระทั่งสามารถดับอกุศลได้อย่างเด็ดขาด เมื่อกุศลถึงขั้นที่เป็นโลกุตตรกุศล ซึ่งก็คือ มรรคจิต เกิดขึ้นทำกิจดับกิเลสตามลำดับขั้น

เมื่อได้ฟังพระธรรมศึกษาพระธรรม ก็จะมี ความเข้าใจถูกเห็นถูกที่ค่อยๆ เจริญขึ้น จากที่เคยคิด เอาเองว่าจะต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ โดยที่ไม่ตรงตามความเป็นจริงของสภาพธรรม ก็จะมี ความเข้าใจถูกเห็นถูกตรงตามความเป็นจริงของธรรมตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ก็เพราะอาศัย เหตุที่สำคัญคือ การฟังพระธรรมด้วยความละเอียดรอบคอบ ไม่ประมาทในแต่ละคำที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีความละเอียดลึกซึ้งเป็นอย่างมาก เป็นไปเพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูกโดยตลอด แม้แต่ในเรื่องของ มานะ ก็เช่นเดียวกัน

มานะ ในทางธรรม เป็นอกุศลธรรม เป็นความสำคัญตน มีการเปรียบเทียบเกิดขึ้นว่า ดีกว่าเขา เสมอกันกับเขา หรือ ต่ำกว่าเขา เป็นธรรมที่มีจริง เกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุปัจจัย ตราบใดก็ตามที่ยัง

ไม่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ก็ยังมีเหตุปัจจัยที่จะทำให้มานะเกิดขึ้นเป็นไปได้อีก ตามการสะสมของแต่ละบุคคล มานะ เมื่อเกิดขึ้น ก็เกิดร่วมกับจิตที่เป็นโลภมูลจิต (จิตที่มีโลภะเป็นมูล) ประเภทที่ไม่มีความเห็นผิดเกิดร่วมด้วย นี่คือการเป็นจริงของธรรม จะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม แสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงของธรรมที่เป็นอกุศลธรรมว่ามากมายทีเดียว เมื่อได้เหตุปัจจัยก็เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ เป็นธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น

ทั้งหมดที่ได้ฟังได้ศึกษาก็เพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูกตามความเป็นจริงว่า เป็นธรรม ไม่ใช่เรา เห็นถึงความหลากหลายของอกุศลธรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะต้องขัดเกลากับกุศลธรรมและความเข้าใจถูกเห็นถูกต่อไป หนทางแห่งการอบรมเจริญปัญญาเท่านั้นที่จะเป็นไปเพื่อละกิเลสทั้งหลาย รวมถึงมานะด้วย เพราะมานะจะถูกดับได้อย่างหมดสิ้นเมื่อได้บรรลุถึงความ เป็นพระอรหันต์

ข้อความจากพระไตรปิฎกที่ยกมานั้น แสดงให้เห็นถึงความล้าลึกของอกุศลที่จะเกิดขึ้นเป็นไปในชีวิตประจำวัน การที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่น่าปรารถนาน่าใคร่หาพอใจ ไม่ว่าจะเป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะก็ตาม ต้องเป็นผลของกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้ว ให้ผลเป็นกุศลวิบาก แต่ก็ยังเป็นปัจจัยให้มานะ (ความสำคัญตน) เกิดขึ้นได้, การได้มาซึ่งสิ่งที่น่าชอบใจนั้น เป็นผลของอดีตกุศลกรรม แต่แม้กระนั้น ด้วยความที่ไม่เข้าใจเรื่องของอกุศลธรรม ไม่เข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริง ก็ทำให้อกุศลจิตเกิดขึ้นมีมานะเกิดร่วมด้วยนั่นเอง นอกจากนั้นแล้ว ความเป็นผู้ได้ยศ หรือการได้มาซึ่งความสรรเสริญ ก็เป็นที่ตั้งของมานะได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ผู้ที่มีหน้าที่การงานที่ดีเจริญก้าวหน้า ก็เป็นเหตุที่จะทำให้เกิดความสำคัญตนได้ เวลาที่ได้รับคำสรรเสริญจากบุคคลหนึ่งบุคคลใด ถ้าวินไม่เป็น ก็ไปหลง ดิต ยึดถือ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว คำสรรเสริญก็เป็นแต่เพียงคำที่บุคคลอื่นกล่าวเท่านั้น แต่ว่าใจก็ไปติดอย่างหนาแน่น เหนียวแน่นอย่างจริงจัง มีการพุ้งขึ้น พองโต ในคำสรรเสริญนั้น ซึ่งเป็นทางที่จะทำให้อกุศลธรรมยิ่งเพิ่มพูนขึ้น

มานะ ซึ่งเป็นความสำคัญตนนั้น ย่อมไม่มีใครชอบ ผู้ที่ยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ มานะก็ยังมี แต่ว่าความหยาบ ความเบาบางก็แตกต่างกันออกไป ทำให้เห็นว่าอกุศลในชีวิตประจำวันมีมากจริงๆ แล้วแต่ว่าใครจะสะสมหนักมากไปในทางใด หรือว่าใครจะสามารถขัดเกลาลงได้ในแต่ละทาง สำหรับการขัดเกลามานะ และอกุศลประการต่างๆ นั้น จะมีได้ ก็ต้องอาศัยการเจริญกุศลทุกประการ พร้อมกับการอบรมเจริญปัญญาในชีวิตประจำวันนั่นเอง จะขาดการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม พิจารณาไตร่ตรองธรรมตามที่ได้ยินได้ฟังไม่ได้เลย **ความเข้าใจพระธรรมเท่านั้นที่จะทำให้รู้จักกิเลสตามความเป็นจริงและสามารถดับกิเลสซึ่งเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิตได้ในที่สุด.**

ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammahomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๐๖